

**Klasseromskommunikasjon i skolen i Aust-
Agder og Sogn og Fjordane (KLARAS)
Oslo, 12.-13. mars 2015**

Turid Skarre Aasebø, Jorunn H. Midtsundstad og Ilmi Willbergh,
førsteamanuenser, Institutt for pedagogikk

KLARAS: Undervisningskommunikasjon i ungdomsskolen i Aust-Agder og Sogn og Fjordane

- Hvilke former for undervisningskommunikasjon finner vi i våre fire ungdomsskoler og hvilke muligheter gir dette elevene til å oppleve mening?
- Hvilken sammenheng er det mellom undervisningskommunikasjon og skolekultur?

Et danningsorientert perspektiv på 'undervisningskommunikasjon'

- Begrepet er utviklet fra teorier om danningsteoretisk didaktikk, som vektlegger en likevekt i skolen mellom forberedelse til yrkesdeltakelse og demokratisk deltakelse
- Undervisning har høy kvalitet når elevene opplever fagstoffet som meningsfullt: At det angår dem, at det blir til personlig kunnskap
- Forutsetter at faglig kunnskap forankres lokalt (f. eks. klasserom, skole, lokalsamfunn, kommune, region)

Operasjonalisering av dannelsorientert 'undervisningskommunikasjon'

- Lærer og elever bruker henvisninger til elevenes eget liv, opplevelser, forståelser og framtid i den faglige samtalen
- Det henvises til kultur- og samfunnsspørsmål som angår elevene nå eller i framtida når det snakkes om et faglig tema
- Mange forskjellige tolkninger av samme faglige tema kommer til uttrykk i samtalen
- Læreren inviterer elevene til å dele sine tolkninger av det faglige temaet
- Elevene tar imot invitasjonen og bidrar med sine tolkninger av det faglige temaet
- Elevene selv tar initiativ til å bidra med sine tolkninger av det faglige temaet
- Lærer og elever videreutvikler den faglige samtalen basert på det elevene har bidratt med

Metode

- To ungdomsskoler i Sogn og Fjordane (én som presterer høyere enn forventet, «SF høy» og én som presterer lavere enn forventet - «SF lav»)
- To ungdomsskoler i Aust-Agder (én som presterer høyere enn forventet - «AA høy» og én som presterer lavere enn forventet - «AA lav»)
- Utvalg basert på skolenes prestasjonsnivå på Nasjonale Prøver til og med 2011/2012
- Observasjon av den faglige samtalen i fellesundervisning (2 lærere i 1 uke, på 4 skoler, i perioden 2012-2013)
- Intervjuer (lærere som er observert, rektor og fokusgruppesamtaler med lærerne på skolen)
- Skolene velges av LR, lærerne velges av rektor eller lærerkollegium

'Dialogisk' undervisningskommunikasjon

- Lærere inviterer og gir respons, eleven responderer og tar initiativ
- Lærere og elever skaper faglig forståelse sammen, mange tolkninger av et tema kommer til uttrykk, faglige temaer forankres i elevenes eget liv
- Lange sekvenser av faglig samtale preget av elevenes egen tolkning, elevenes eget liv og opplevelser, kultur- og samfunnsspørsmål
- Gjensidighet mellom lærere og elever i den faglige samtalen
- Gjensidighet mellom lærere og elever når det gjelder å videreutvikle elevenes muntlige bidrag i den faglige samtalen

Eksempel på 'dialogisk' undervisningskommunikasjon

- L: Da har dere studert dette. Noen som vil forklare grafen, Kristian?
- E: Det er (...)
- L: Hva skjer i diagrammet her?
- E: Når forbruket går opp er når de steller seg og lager mat og sånn, og så går de på jobb. Der sover de
- E: Der vasker de sikkert klær
- L: Hvorfor går den (*:strømforbruket*) opp der?
- E: De skrur kanskje av lyset
- E: De bruker sikkert stearinlys
- L: Når går de og legger seg denne familien?
- E: Når det er lite strøm
- L: Dere kan se på klokka her, cirka klokke 11, det var litt tidlig
- E: De fyrer i ovnen klokka åtte. Da skrudde de av elektriske ovner
- L: De skrudde av elektriske ovner, det kan godt være. Er det sommer eller vinter tror dere?
- E: Vinter. Hadde det vært sommer hadde strømbruken vært mye mindre

'Fortellende' undervisningskommunikasjon

- Lærere nyanserer innholdet uten deltakelse fra elevene
- Lange sekvenser av faglig samtale preget av at lærer henviser til elevenes eget liv og opplevelser, kultur- og samfunnsspørsmål
- Lærer dominerer i den faglige samtalen, elevene deltar i liten grad

Eksempel på 'fortellende' undervisningskommunikasjon

- L: Dere kommer ikke til å oppleve en total solformørkelse. Det er veldig sjelden. Min far var i skogen under solformørkelsen i 1954. Blomstene lukka seg. Fuglene sluttet å synge. Faren min gikk hjem, fordi en han jobba med sa at far min holdt på å bli blind. Skal jeg ta litt til eller skal dere jobbe?
- E: ta litt til du

'Reproduserende' undervisningskommunikasjon

- Lærer tar initiativ til faglig samtale preget av spørsmål-svar-struktur (L spør-> E svarer -> L rett/galt)
- Entydig tolkning av faginnhold- 'fasitsvar i læreboka' eller en bestemt fremgangsmåte
- Få forsøk på å forankre faglige temaer i elevenes eget liv eller samfunnsspørsmål som angår eleven
- Stor elevdeltakelse i faglig samtale
- Fravær av videreutvikling av elevenes muntlige bidrag til faglig samtale, etter elevenes svar går lærer videre til neste spørsmål

Eksempel på 'reproduserende' undervisningskommunikasjon

- L- hva gjør Napoleon når han skjønner at slaget er tapt?
- E- Han drar til Paris
- L- Ja, helt riktig... neste spørsmål... hvordan reagerer de andre?
- E- (utydelig)
- L- Ja de allierte seg... hvem var overtar makten?
- E- Ludvig den 8
- L- Hva skjer med Napoleon?... Flere hender!... Hva skjer med Napoleon?...det er ikke så mange det skjer med nå
- E- han blir forvist
- L- Han blir forvist til øya Elba...les videre...musestille... så skal dere få et annet ark av meg etterpå
 - *Elevene leser videre i ca. 2 minutter, læreren deler ut oppgaveark*
- L- nå skal dere krysse av...hva er riktig, hva er feil...nå er det sånn at dere kan få lov til å prate litt

Skolekultur: Utstein, SF

- 'Dialogisk' undervisningskommunikasjon
- Lærerne inviterer og responderer
- Elvene tar initiativ og gir respons
- Gjensidighet preger undervisningen

- Samkjørt skolekultur?
- Likhetskultur?
- Fokus på fellesskap? Eksempel: Deler og gjør det enkelt for hverandre
- Middels testfokus

Skolekultur: Solnes, AA

- ‘Reproduserende’ undervisningskommunikasjon
- Spørsmål og svar – rett/galt svar eller fremgangsmåte
- Lærebok
- Internasjonal forskning viser: Bedre resultater på kort sikt (Teach for test - USA)

- Fokus på elevenes atferd?
- Foreldresamarbeid med fokus på atferd?
- Fokus på resultater
- Elevenes atferd avgjørende – lærerens autoritet blir viktig
- Annen forskning viser at testfokus gir fokus på atferd

Skolekultur: Lyngtun, AA

- 'Fortellende' undervisningskommunikasjon
- Læreren nyanserer og relaterer innholdet til seg selv, stedet og elevene
- Elevene bidrar noe, men kan også sabotere

- Atferdsfokus
- Endringer ved lærer-elev relasjonene?
- Forverret situasjon for undervisningen?

Skolekultur: Brattbakken, SF

- Både 'dialogisk' og reproduserende undervisningskommunikasjon som varierer med ulike fag, lærere og elever
- Gjensidighet – lærere inviterer til dialog, elevene deltar delvis - preger undervisningskommunikasjonen i noen timer
- Elevdeltakelse gjennom rett/galt svar eller fremgangsmåte - preger undervisningskommunikasjonen i andre timer

- Mange prosjekter kan gi ulikt fokus blant lærerne?
- Motsetninger internt i klassene mellom elevene, særlig mellom gutter og jenter

Konklusjon

- Sammenheng mellom 'undervisningskommunikasjon' og skolekultur
- Skolekultur preget av tillit kan gi elevene trygghet til å ytre seg om faginnhold i fellesundervisning
- Kan skolekultur preget av tillit og gjensidighet bidra til å gjøre undervisningen mindre avhengig av elevenes sosioøkonomiske bakgrunn?
- 'Blame game': fra fokus på elevenes sosioøkonomiske bakgrunn og lærerkompetanse – til skolekultur
- Oppfordring: Utvikle skolekultur